

nta Avoimen väylä Valintakoe Siirtohaku

Siirtohaku

Valintakoe

Avoimen väylä

Todistusvalinta

Siirtohaku

SYL

Suomen ylioppilaskuntien liiton
työkalupakki opiskelijavalintojen
kehittämiseksi

Siirtohaku

Todistusvalinta

Avoimen väylä

Valintakoe

Siirtohaku

Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoime

Sisältö

Johdanto	5
Opiskelijavalintajärjestelmä	8
Hakijoiden kannalta saavutettavampi opiskelijavalintajärjestelmä	11
Tutkintokoulutukseen johtava yhteisvalinta	15
Yliopistojen sisäinen ja välinen valinta	26

*Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylän
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirto
Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirto
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirto*

Johdanto

Opiskelijavalinnan perusteita koskevat päätökset kuuluvat yliopistolain mukaan yliopistojen autonomisen päätöksenteon piiriin. Tämä tarkoittaa sitä, että yliopistot päättävät esimerkiksi haettavissa olevien aloituspaikkojen määrästä ja valintakokeiden sisällöstä. Yliopistot voivat myös säätää hakukelpoisuudelle erilaisia kynnyssehtoja ja määritellä ensikertalaisia hakijoita suosivan kiintiö suuruuden. Koko 2000-luvun ajan suomalaista opiskelijavalintajärjestelmää on kuitenkin reformoitu pääasiassa opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta, mikä on siirtänyt päätöksentekoa pois yliopistoilta.

Opiskelijavalinnoissa siirryttiin valtakunnalliseen yhteisvalintaan vuonna 2015 alussa, mikä yhtenäisti koko korkeakoulusektorin valinta-aikataulut samaan sykliin ja mahdollisti useampaan tutkinto-ohjelmaan hakemisen duaalimallin molemmin puolin samalla kertaa. Vuonna 2016 valinnoissa otettiin käyttöön niin sanottuja ensikertalaisia suosiva kiintiö, jonka perusteella osa aloituspaikoista tulee varata hakijoille, joilla ei ole aiempaa tutkintoa tai tutkinto-oikeutta. Kenties merkittävin muutos on ollut vuonna 2020 voimaan tullut todistusvalintaväylän roolin nostaminen muita valintaväyliä suuremmaksi. Muutoksen myötä ylioppilastodistuksen merkitys valintaperusteena on korostunut aiemmasta. Vuosina 2023-2024 käsillä on jälleen kehittämishanke, jolla tavoitellaan muun muassa valintakokeiden yhtenäistämistä ja digitalisointia.

Suurin osa edellä mainituista muutoksista opiskelijavalinta-

järjestelmään on tehty pyrkimyksenä tehostaa ja yhtenäistää opiskelijavalinnan aikatauluja ja sisältöjä sekä suunnata aloituspaikkoja aiempaa vahvemmin ensimmäistä tutkinto-oikeutta hakeville hakijoille. Opiskelijavalinnan tehostaminen tai yliopistojen toimintatapojen koordinointi ei kaikissa tapauksissa ole ollut huono juttu. Se on esimerkiksi vähentänyt hakijoiden työmäärää ja mahdollistanut hakijalle hakemisen useampaan tutkinto-ohjelmaan yhdellä hakukierroksella.

Tehostamispyrkimykset ovat kuitenkin jättäneet hakijoiden oikeudenmukaisuuteen ja koulutuksen saavutettavuuteen liittyvät näkökulmat paitsioon sekä opiskelijavalinnan kehittämässä koskevissa avauksissa että valintoja koskevassa tutkimuksessa. Tämä näkyy esimerkiksi siten, että aikuishakijoiden, ammatillisen toisen tutkinnon suorittaneiden tai aliedustettujen ryhmien aseman parantaminen ei ole juurikaan ole noussut kehittämistyössä.

Tämä paperi on toteutettu vuoden 2023 toimintasuunnitelmaprojektina, josta päävastuullisena ovat olleet hallituksen jäsen Jenni Suutari ja koulutuspolitiikan asiantuntija Heidi Rättyä. Tarkoituksena on keskittyä saavutettavuuden ja valintojen oikeudenmukaisuuden näkökulmiin sekä tarjotaan suosituksia saavutettavamman valintajärjestelmän rakentamiseen. *Opiskelijavalintajärjestelmä* on taustoittava kappale, jossa käsitellään suomalaisen opiskelijavalintajärjestelmän keskeisiä piirteitä. *Hakijoiden kannalta saavutettavampi opiskelijavalintajärjestelmä* -kappaleessa keskitytään saavutettavamman valintajärjestelmän periaatteisiin ja tarjotaan valtakunnallisia systeemitason suosituksia järjestelmän

kehittämiseksi. *Tutkintokoulutukseen johtava yhteisvalinta* -kappaleessa tarjotaan väyläkohtaisia suosituksia opiskelijavalintojen kehittämiseksi. *Yliopistojen sisäinen ja välinen valinta* -kappale käsittelee puolestaan suosituksia siirtohaun ja sisäisten siirtymien kehittämiseksi.

Tämän asiakirjan tavoitteena ei ole ehdottaa kokonaan uuden opiskelijavalintajärjestelmän rakentamista, sillä järjestelmän vakaus ja ennakoitavuus ovat valintojen saavutettavuuden kannalta tärkeitä tekijöitä. Opiskelijavalintoja on myllätty kovalla tahdilla viime vuosina, ja siksi järjestelmä kaipaa nyt stabiliteettia. Saavutettavuuden kannalta on myös tärkeää huomioida, että opiskelijavalinnat ovat vain yksi osa koulutuksen saavutettavuutta. Koulutuksen periytyvyyttä ei voida ratkaista pelkästään yliopistojen porteilla, vaan toimenpiteitä tarvitaan jo koulutuspolun alkuvaiheessa, sillä koulutuksellinen eriytyminen tapahtuu tutkimusten mukaan jo silloin.

Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtohaun
Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaun Opiskelijavalinnat Todistusvalinta
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtohaun
Valintakoe Siirtohaun Opiskelijavalinnat Todistusvalinta
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtohaun

Opiskelijavalintajärjestelmä

Suomen korkeakoulujärjestelmä on luonteeltaan selektiivinen. Koska hakijoita on enemmän kuin korkeakouluissa on paikkoja, täytyy tulijoita karsia valitsemalla hakijoista vain osa. Suomessa karsinta tapahtuu jo hakuvaiheessa, eikä esimerkiksi opintojen aikana opintomenestyksen perusteella.

Opiskelijavalinta on nollasummapeliä, eli tietyn hakijaryhmän suosiminen kääntää aina selän jollekin toiselle ryhmälle. Niinpä opiskelijavalintajärjestelmän kehittäminen on aina tasapainottelua eri intressiryhmien välillä. Hakuvaiheeseen kohdistuu merkittävästi painetta, sillä hakijoilla, yliopistoilla ja yhteiskunnalla on kaikilla omat toiveensa haun ja valinnan suhteen. Järjestelmän tulisi samaan aikaan pystyä vastaamaan yhteiskunnan osaajatarpeisiin, valitsemaan yliopistoihin soveltuvimmat hakijat sekä näyttäytyä selkeänä ja oikeudenmukaisena hakijalle.

Suomalaiselle valintajärjestelmä on leimallisesti moniväyläinen ja -syklinen. Yhteishaut toteutetaan kolmessa syklissä, joista keväällä toteutetaan kaksi ja syksyllä kolmas. Noin puolet opiskelijoista valitaan ylioppilastodistuksen perusteella. Hieman alle 40 prosenttia valitaan valintakokeen perusteella ja loput todistuksen ja valintakokeen yhteispisteillä, avoimen väylältä tai kilpailureittiä. Väylien suhde vaihtelee kuitenkin paljon yliopisto-, ala-, ja jopa tutkinto-ohjelmakohtaisesti. Lähes kaikilla väylillä on käytössä ensikertalaiskiintiö, joka asettaa hakijat erilaisiin positioihin aiempien opintojen ja koulutusvalintojen perusteella.

Yliopistojen näkökulmasta soveltuvia opiskelijoita ovat sellaiset, joilla on hyvät akateemiset taidot ja jotka saavat tutkintonsa valmiiksi tavoiteajassa. Yliopistojen rahoitusmalli palkitsee nopeasta valmistumisesta, mikä on näkynyt myös valintajärjestelmän kehittämässä. Kehittämistyön keskeisiä tavoitteita ovat olleet toiselta asteelta korkea-asteelle siirtymisen nopeuttaminen, opiskelupaikkojen kohdentaminen niille, joilla ei vielä ennestään ole opiskelupaikkaa lainkaan sekä raskasta valmistautumista vaativien valintaprosessien keventäminen.

Erialaisten valintatapojen painotusta ohjaa myös se, paljonko rahaa, aikaa ja muita resursseja yliopistot voivat käyttää valintaan, sillä eri väylät vaativat eri määrän resursseja. Todistusvalinta on yliopistojen näkökulmasta huomattavasti vaivattomampi tapa järjestää hakijoiden valinta, vaikka se ei olekaan kaikkien hakijoiden kannalta yhdenvertaista.

Opiskelijavalintajärjestelmän kehittäminen on tyypillisesti johtanut myös sen monimutkaistumiseen. Järjestelmän vaikeaselkoisuus voikin muodostua haasteeksi tai jopa esteeksi yliopistokoulutukseen hakeutumiselle, sillä erilaisten väylien, valintaperusteiden ja kiintiöiden viidakossa navigointi vaatii yksilöltä kohtuuttomasti inhimillistä pääomaa. Hakijan pitää ymmärtää ensikertalaisuusstatuksensa tai sen puute, erot eri valintaväylien välillä sekä pystyä ennakkoimaan omia mahdollisuuksiaan kussakin väylässä statuksesta ja aiemmasta opintomenestyksestään riippuen.

Siksi opiskelijavalintojen kehittämistyössä on syytä pitää mie-

lessä koulutuksen saavutettavuus ja umpiperättömyys, eli se, ettei aiemmat koulutusvalinnat tai valintaan liittymättömät henkilökohtaiset ominaisuudet poissulje etenemisvaihtoehtoja koulutuspolulla. Soveltuvuutta yliopisto-opintoihin ei tule myöskään mitata vain valmistumisnopeudella, sillä monialaiset ja erilaisia taustoja omaavat osaajat ovat yhteiskunnalle tärkeitä. Esimerkiksi lääketieteellinen koulutus on erittäin kilpailtua. Yhteiskunnan näkökulmasta olisi kuitenkin hyödyllistä, että terveydenhuollossa toimisi lääkäreitä moninaisista taustoista kyeten ymmärtämään entistä moninaisempaa potilasjoukkoa.

Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylän

Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus

Avoimen väylän Valintakoe Todistusvalinta Siirto

Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylän

Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus

Avoimen väylän Valintakoe Todistusvalinta Siirto

Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus

Avoimen väylän Valintakoe Todistusvalinta Siirto

Hakijoiden kannalta saavutettavampi opiskelijavalintajärjestelmä

SYLin opiskelijavalintavaikuttaminen lähtee ajatuksesta, jonka mukaan ihmisten soveltuvuus korkeakouluopintoihin ei ole synnynnäinen tai tarkkarajainen ominaisuus vaan voi kehittyä vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Soveltuvuutta on monenlaista ja oppijoita on erilaisia, eikä kaikkia korkeakouluun soveltuvia opiskelijoita voida tai tule asettaa samaan muottiin. Täten kaikki ihmiset ovat potentiaalisia opiskelijoita, eli kaikilla on mahdollisuus oppia korkeakoulussa opiskeluun vaadittavat taidot. SYL myös tunnistaa sen, että erilaisista taustoista yliopistoon hakeutuvilla on hakuvaiheessa hyvin erilaiset resurssit käytettävissään. Tämän vuoksi valintaperusteiden yhdenmukaisuus ei aina takaa opiskelijavalinnan yhdenvertaisuutta.

Hakijoiden moninaisuus on huomioitava nykyistä paremmin opiskelijavalinnoissa, sillä hakijoiden taustat voivat vaihdella hyvinkin paljon iän, koulutus- ja työhistorian, perheen ja muiden lähiyhteisöjen, kielen, vammaisuuden, terveydentilan, tuen tarpeen, identiteettien, kulttuurien tai oppimisvalmiuksien mukaan. Keskeisin tapa tähän on varmistaa, että opiskelijavalintajärjestelmässämme on monenlaisia väyliä yliopistoon, mikä tukee erilaisten oppijoiden mahdollisuuksia osoittaa oma soveltuvuutensa ja motivaationsa opintoihin. On kuitenkin varmistettava, että järjestelmä on moninaisuudesta huolimatta ymmärrettävä. SYLin tavoitteena on, että tulevaisuuden valintajärjestelmän on hakijoille saavutetta-

vampi ja tukee nykyistä paremmin opiskelijajoukon moninaisuutta, sillä edelleen tietyt ryhmät, kuten 1. ja 2. polven maa-hanmuuttajat, ihmiset, joiden äidinkieli ei suomi tai ruotsi, vammaiset, matalan sosioekonomisen taustan omaavat ovat aliedustettuna yliopistossa suhteessa hakijamäärään. Tietyt hakijaryhmät ovat myös aliedustettuna sekä hakijoissa että valituissa suhteessa koko väestöön.

Millainen on hakijoiden kannalta saavutettava opiskelijavalinta?

- ▶ Valintajärjestelmä on **ennakoitava**.

Valintajärjestelmässä on vakautta, eikä siihen kohdistu kohdistu suuria rakenteellisia muutoksia liian usein. Hakijat tietävät jo toisen asteen opinnot aloittaessaan valintaperusteet. Valinta-aikataulut ovat hakijoiden tiedossa jo ennen haun alkamista ja haun tuloksista tiedotetaan mahdollisimman aikaisin, jolloin hakijan ei tarvitse valmistautua tai osallistua myöhempisiin vaiheisiin turhaan.

- ▶ Valintajärjestelmä on **oikeudenmukainen**.

Eri hakijaryhmät eivät saa kohtuutonta etua valintaan liittymättömistä asioista ja yksilöllisin järjestelyin varmistetaan, etteivät henkilökohtaiset ominaisuudet aseta hakijoita eriarvoiseen asemaan. Järjestelmä mahdollistaa myös horisontaalisen liikkuvuuden, eli alanvaihdon, eikä aiemmasta koulutuksesta tai erehdyksistä aiemmilla hakukierroksilla rangaista. Järjestelmässä retrospektiivinen, jolloin vanhan toisen asteen tutkinnon suorittaneet täyttävät haun kriteerit uudistuksista huolimatta.

- ▶ Valintajärjestelmä on **moninainen**.

Järjestelmä sisältää useampia, valintaperusteiltaan toisistaan poikkeavia väyliä, joilla osaamisen ja soveltuvuuden osoittamisen tavat ovat erilaisia.

- ▶ Valintajärjestelmä on **tarkoituksenmukainen**.

Järjestelmän eri väylien osuudet ovat tarkoituksenmukaisempia siten, että ensisijainen väylä yliopistoon on toisen asteen opintomenestyksestä riippumaton väylä, joka on kaikkien hakijoiden kannalta yhdenvertaisin valintatapa.

- ▶ Valintajärjestelmä on **maksuton**.

Järjestelmässä kukaan ei joudu maksamaan hakemista, eivät myöskään avoimen yliopiston väylän kautta hakevat opiskelijat, joilla avoimen väylä on usein luontevin tapa oman osaamisen osoittamiseen.

- ▶ Valintajärjestelmä on **ymmärrettävä**.

Valinnan perusteista tiedotetaan selkeästi ja ohjausta on riittävästi saatavilla. Valtakunnallisesti yhtenäisiä käytänteitä hyödynnetään soveltuvin osin.

Suosituksset

- ▶ Maksuton opiskelijavalinta kirjataan yliopistolakiin.
- ▶ Yhteishaun hakukohteiden maksimimäärää korotetaan.
- ▶ Kevään toisen yhteishaun valinta-aikataulua muutetaan niin, että todistusvalinnassa valituksi tulleet eivät joudu valmistautumaan valintakokeisiin.
- ▶ Valintaperusteista säädetään yhteisesti asetuksella niin, että todistusvalinnan väylä on korkeintaan 40 prosenttia ja avoimen väylä korkeintaan 10 prosenttia kokonaisuudesta.
- ▶ Tutkinto-ohjelmien kielitaitovaatimuksia ei aseteta kohtuuttoman korkeiksi ja tapoja kielitaidon osoittamiseen on useita.

*Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtok
Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtok
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtok*

Tutkintokoulutukseen johtava yhteisvalinta

Todistusvalintaväylä

Todistussuvalintaväylä on nykyisellään ensisijainen väylä yliopistoon. Ylioppilastodistuksen painoarvo korkeakoulujen opiskelijavalinnassa kasvoi merkittävästi vuonna 2020, kun korkeakoulut veloitettiin valitsemaan vähintään puolet opiskelijoista todistuksen perusteella. Uudistustyön tavoitteena oli sujuvoittaa siirtymää toiselta asteelta kolmannelle ja vähentää valintakokeisiin valmistautumisen tarvetta. Todistuksella valittujen määrä nousikin merkittävästi uudistuksen tultua voimaan: vuonna 2019 pelkän todistuksen perusteella valittiin 22,1 % valituksi tulleista, kun taas vuonna 2020 todistuksella valittiin 52,2 % opiskelijoista. Väylällä valinta perustuu menestykseen ylioppilaskokeissa.

Todistusvalinnan lisäämisen myötä osa tavoitelluista hyödyistä on realisoitunut. Osa hakijoista tulee valituksi sujuvammin ilman useita valintakokeita tai päällekkäistä testaamista, jolloin lukiossa hankittu osaaminen tulee paremmin tunnistetuksi. Ylioppilas-taustaisten hakijoiden on mahdollista hakea useampaan kohteeseen ilman, että valmistautuminen useisiin kokeisiin muodostuu esteeksi. Todistusvalintaa voi kuitenkin kritisoida useasta perustellusta näkökulmasta. Todistusvalinnan pisteytyksellä on ollut selkeitä heijastevaiikutuksia lukio-opinnoissa tehtäviin valintoihin, ja lukiolaiset ovat raportoineet stressin lisääntyneen, sillä valinnan paine kohdistuu nyt erityisesti ylioppilaskirjoituksiin.

Todistusvalinnan nykyinen valinta-aikataulu on ongelmallinen, sillä todistusvalinnalla valitut joutuvat joka tapauksessa osallistumaan tai valmistautumaan valintakokeeseen, koska todistusvalinnan tulos valmistuu liian myöhään. Merkittävä haaste on myös ammatillisen toisen asteen suorittaneiden ja aikuishakijoiden asema väylällä. Ammatillisen puolen todistuksella todistusvalintaan ei voi osallistua, ja joillain aloilla todistusvalinnalla valitaan huomattava osa opiskelijoista. Todistusvalintaan siirtymisellä tavoiteltiin myös maksullisten valmennuskurssien kysynnän vähentymistä, mutta nyt näyttäisi siltä, että valmennuskurssit ovat siirtyneet lukioon valmistamaan kirjoittajia ylioppilaskokeisiin.

Todistusvalinnalla on siis valintaväylänä sekä hyviä että huonoja puolia. Valintatapojen monipuolisuudesta on pidettävä jatkossakin huolta, ja valinnassa käytettäviä pisteytystaulukointa on arvioitava jatkuvasti, jotta ne kehittyisivät mahdollisimman tarkoituksenmukaisiksi. Myös ratkaisuja soveltuvuuden mittaamiseen on pohdittava, mikäli todistusvalintaa halutaan jatkossakin laajamittaisesti opiskelijavalinnan väylänä hyödyntää. SYL pitää tarkoituksenmukaisena, että toisen asteen opintomenestys ei liiaksi määritä mahdollisuutta päästä korkeakouluun, ja on siksi pitänyt todistusvalinnan lisäämistä ongelmallisena.

Suositukset

- ▶ Todistusvalinnan pisteytystaulukoiden kehittäminen on yliopistojen kollektiivisella vastuulla.
- ▶ Uusien pisteytystaulukoiden käyttöönoton vaikutuksia

tutkitaan lukiovalintojen, hakijoiden käyttäytymisen ja valittujen opiskelijoiden kannalta säännöllisesti.

- ▶ Pisteytyksen osalta ei siirrytä vain yhden taulukon malliin. Pisteytyksen tulee heijastella alakohtaisesti relevanttia osaamista.
- ▶ Kynnysehtoja vältetään aina mahdollisuuksien mukaan tai ne ovat mahdollisimman matalia.
- ▶ Ylioppilaskirjoitusten uusiminen on maksutonta.

Valintakoevalintaväylä

Aiemmasta opintomenestyksestä riippumaton valintakoe- tai valintakurssivalinta on nykyisellään toissijainen väylä yliopistoon. Väylän kautta valitaan vuosittain noin 40 prosenttia opiskelijoista yliopistoihin. Valinta perustuu menestykseen kokeessa, kurssilla, erilaisten kokeiden yhdistelmässä tai haastatteluissa, joita saatetaan yhdistää varsinaiseen valintakokeeseen esimerkiksi soveltuvuuden mittaamiseksi.

Valintakoeformaatteja on useita erilaisia: tutkinto-ohjelma-kohtaisia kokeita, useamman tutkinto-ohjelman yhteisiä kokeita, alakohtaisia yhteisvalintakokeita ja yliopistokohtaisia kokeita. Kokeissa on myös käytössä hyvin erilaisia materiaaleja: osa kokeista perustuu lukion oppimäärään, osa perustuu haettavaan alaan liittyvään ennakkomateriaaliin ja osa puolestaan kokeessa jaettavaan materiaaliin tai näiden yhdistelmään.

Valintakoeväylän ilmeisin hyvä puoli on, että se mahdollistaa hakemisen sekä ammatillisen toisen asteen että lukion suorittaneille. Valintakokeiden ennakkomateriaali tai kokeen sisäl-

tö antavat myös monissa tapauksissa osiittaa haettavasta alasta ja hakijalla on parempi mahdollisuus osoittaa motivaationsa haettavaan alaan. Valintakoemenestys ennustaa hyvin opinnoissa menestymistä ja valintakoeväylän kautta valitut opiskelijat ovat myös sitoutuneempia alalle, josta ottavat paikan vastaan. Alakohtaiset yhteisvalintakokeet, kuten lääke-, oikeus- tai kasvatustieteen yhteisvalinta lisäävät myös alueellista ja sosioekonomista tasa-arvoa.

Valintakokeet eivät kuitenkaan ole täysin ongelmaton valintatapa. Tutkinto-ohjelmakohtaiset kokeet luovat tilanteen, jossa useammalle alalle hakevan hakijan voi olla mahdotonta valmistautua ja osallistua useampaan kokeeseen. Raskasta valmistautumista vaativat kokeet eivät ole saavutettavia kaikille, sillä elämäntilanteesta riippuen ihmisillä ei välttämättä ole mahdollisuutta pitkään valmistautumisprosessiin. Myös valmennuskurssibisnes eriarvoistaa valintakoevalintaväylää, sillä tuhansien eurojen valmennuskurssit antavat paremmat eväät valintakokeisiin niille, joilla on varaa maksaa kurseista. Kokeet järjestetään myös vain kerran vuodessa ja niiden järjestelyihin voi liittyä puolia, jotka tekevät kokeeseen osallistumisesta epäsaavutettavaa.

Kokeessa jaettavan materiaalin on hyvä puoli on se, että se vähentää valmennuskursseilta saatavaa hyötyä. Kaikilla ei myöskään ole yhtäläisiä ajallisia tai taloudellisia resursseja valmistautua kokeeseen. Toisaalta ennakkovalmistautumisen mahdollisuus auttaa niitä hakijoita, jotka ovat soveltuvia korkeakouluun, mutta eivät pysty osoittamaan osaamistaan paineistetussa koetilanteessa. Lukion oppimäärään perus-

tuva materiaali voi toimia joillakin aloilla, esimerkiksi luonnontieteissä. Lukiokursseihin perustuvat kokeet kuitenkin muovaavat valintakoevalinnasta todistusvalinnan kaltaista väylää, jolloin hakutavat yksipuolistuu. Lukion oppimäärä valintakokeen perustana asettaa myös eri toisen asteen tutkinnon suorittaneet hakijat eriarvoiseen asemaan. Siksi erilaiset kevyen ennakkomateriaalin ja kokeessa jaettavan materiaalin yhdistelmät ovat kannatettavia.

Valintakoevalintaa kehitettäessä on syytä pitää mielessä, ettei yhdenmukainen menettely takaa yhdenvertaisuutta. Valintakokeita on kehitettävä suuntaan, jossa hakijaa ei rangaista yliopisto-opintoihin soveltuvuuden kannalta irrelevanteista asioista, kuten iästä, sairaudestaan, vammastaan, perhetaustastaan tai tapauskohtaisesti äidinkielestään. Valintakoetta edeltävässä vaiheessa on varmistettava, että viestintä koejärjestelyistä ja mahdollisesta erityistuen saatavuudesta on oikea-aikaista ja saavutettavaa. Kokeessa hakijoille on taattava riittävät yksilölliset järjestelyt ja niiden toimivuutta on seurattava. Hakijoiden työmäärää on vähennettävä siirtymällä kohti tasa-arvoa lisääviä yhteisvalintakokeita. Valintakokeiden digitalisaatio on toteutettava saavutettavasti siten, että tietojärjestelmien saavutettavuus on varmistettava ja kaikilla on mahdollisuus osallistua valintakokeeseen riippumatta siitä, omistaako yhteensopivan laitteen.

Suosituksukset

- ▶ Valintakokeita yhtenäistetään alakohtaisiksi yhteisvalintakokeiksi. Hakijalle mahdollistetaan kokeen

suorituspaikan valinta.

- ▶ Valmennuskurssien hintoja ja markkinointia säännellään.
- ▶ Valintakokeet ei perustu pelkästään lukion oppimäärään vaan siinä tulee mitata alakohtaisesti relevanttia soveltuvuutta ja osaamista.
- ▶ Yksilöllisiä järjestelyjä, kuten lisäaikaa ja erillistä tilaa kokeen tekemiseen tarjotaan sairaille ja vammaisille sekä muille erityistuen tarpeessa oleville hakijoille.
- ▶ Yksilöllisten järjestelyjen hakeminen on hakijalle vaivatonta ja maksutonta.
- ▶ Valinta- ja soveltuvuuskokeisiin yksilöllisiä järjestelyjä hakeneilta kerätään säännöllisesti palautetta järjestelyjen toimivuudesta ja palautetta hyödynnetään kehittämistyössä.
- ▶ Aliedustettujen ryhmien menestymistä opiskelijavalinnoissa seurataan kyselytutkimusten ja nykyisen tilastotiedon avulla.
- ▶ Valintakokeissa käytettävät aineistot ovat maksuttomasti saatavilla yliopiston nettisivuilla.
- ▶ Aiempien vuosien materiaalit ja tilastot julkaistaan yliopistojen nettisivuilla.
- ▶ Valintakokeiden digitalisaatio toteutetaan saavutettavasti. Kokeissa käytössä olevia tietojärjestelmiä pilotoidaan ominaisuuksiltaan moninaisella testiryhmällä. Tietojärjestelmän testaaminen ja käytön harjoittelu mahdollistetaan hakijalle ennen koetta. Hakijalla on mahdollisuus saada kokeeseen käyttöönsä lainalaitte kokeen suorituspaikasta riippumatta.

Avoimen väylävalinta

Avoimen yliopiston väylävalinta, eli niin sanottu avoimen väylä on kolmanneksi yleisin tapa yliopistoon hakeutumiseen. Avoimen väylän sisäänottoa on viime vuosina kasvatettu voimakkaasti, ja nykyään väylän kautta valitaan vuosittain noin 10 prosenttia yliopisto-opiskelijoista. Taustalla sisäänoton kasvattamisessa on ollut avoimessa yliopistossa suoritettujen opintojen parempi hyödyntäminen opiskelijavalinnassa ja jo-olemassa oleville väylille vaihtoehdoisen ja erilaisen reitin luominen yliopistoon. Yliopistoilla on ollut myös taloudellinen kannustin avoimen väylän laajentamiseen, sillä avoimen väylän kautta valitut opiskelijat ovat edullisempia yliopistoille.

Avoimen väylää ei säädellä juuri ollenkaan, mistä johtuen väylän toteuttamistapoja on olemassa lukuisia erilaisia. Väylä voidaan toteuttaa aikataulutettuna tai aikatauluttamattomana. Hakukelpoisuuden edellyttämä työmäärä vaihtelee väylillä 10 opintopisteestä aina 180 opintopisteeseen asti. Avoimessa yliopistossa suoritettuja kursseja pisteytetään hyvin monenlaisilla tavoilla: jossain hakukohteissa hyväksytty suoritus riittää kun taas jossain muualla jokainen kurssi pisteytetään erikseen ja hakukelpoisuus vaatii tietyn arvosanakynnyksen ylittämistä. Väylällä tehtyihin kurssisuorituksiin saataan myös yhdistää soveltuvuuskokeita tai motivaatiokirjeitä, joiden avulla hakijoita seulotaan.

Avoimen väylän ilmeisin hyvä puoli on, että se mahdollistaa soveltuvuuden ja osaamisen osoittamisen niille hakijoille, jotka eivät pysty sitä paineistetussa koetilanteessa osoittamaan.

Avoimen väylän kautta on mahdollista saada hakukelpoisuus myös ilman toisen asteen tutkintoa. Näin yliopiston portille ei muodostu esteitä, vaikka toisen asteen tutkinnon suorittaminen olisi jäänyt kesken. Avoimen väylän opinnot myös tutustuttavat hakijat alan sisältöihin, jolloin väylältä valitut opiskelijat ovat usein hyvin sitoutuneita ja motivoituneita opintoihin.

Avoimeen väylään liittyy kuitenkin useita ongelmia, joista keskeisin on väyläopintojen maksullisuus. Hakukelpoisuuteen vaaditut opinnot saattavat kustantaa hakijalle lähes 3000 euroa. Toinen ongelma on väylällä vaadittu työmäärä, joka on usein 30-60 opintopistettä, eli puolen vuoden tai jopa vuoden mittaiset opinnot, joiden ohella hakijan on hankittava toimeentulonsa. Avoimen väylää ei myöskään juurikaan säädellä, mikä on johtanut hyvin erilaisiin väylän laajuuksiin, toteutustapoihin ja valintaperusteisiin yliopisto-, ala- ja jopa tutkinto-ohjelmakohtaisesti. Väylästä tiedottaminen on myös usein puutteellista, eikä tavoita hakijoita potentiaalisena vaihtoehtona.

Ideaalitilanteessa avoimen yliopiston väylä tarjoaa kaikille vaihtoehtoisen reitin yliopistoon. Tämä on erityisen tärkeää niille hakijoille, jotka eivät pysty parhaalla tavalla osoittamaan omaa osaamistaan paineistetuissa koetilanteissa. Avoimen yliopiston väylää tulisikin kehittää yhdenvertaiseksi väyläksi muiden valintaväylien kanssa. Kurssien tulee olla maksuttomia ja hakukelpoisuuteen vaadittavan työmäärän kohtuullinen. Hakukelpoisuuden saaminen tulee olla mahdollista myös avoimen yliopiston opintojen kautta ilman toisen asteen koulutusta jatkossakin. Avointa valintaväylää tulee ke-

hittää pitkän ja työmäärältään raskaan väylän mallista kohti työmäärältään valintakoetta vastaavaa valintakurssimaista mallia. Tämä toteutetaan työmäärältään ja kestoaltaan maltillisilla aikataulutetuilla valintakursseilla, jotka ovat hakijalle maksuttomia. Maksuton väylä voidaan toteuttaa luomalla avoimeen yliopistoon maksuluokat, eli eri hintaiset kurssit jatkuville oppijoille ja hakijoille.

Suosituks

- ▶ Avoimeen yliopistoon luodaan maksuluokat ja väyläopintojen luokka muutetaan maksuttomaksi.
- ▶ Avoimen väylän opintopistevaatumuksen enimmäisrajaksi säädetään 10 opintopistettä.
- ▶ Väyläopintojen kurssit järjestetään etänä, jolloin niiden suorittaminen on paikasta riippumatonta.
- ▶ Väyläopintojen osallistujamääriä ei rajoiteta, mutta riittävät resurssit on turvattava.
- ▶ Avoimen väylän hakijalle tarjotaan tukea ja ohjausta.
- ▶ Avoimen väylältä voi hakea ja tulla valituksi joustavasti lukuvuoden aikana, ja opinnot voi aloittaa tammi- tai elokuussa.

Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus

Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtoh

Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todis

Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Si

Ensikertalaiskiintiö

Vuonna 2016 otettiin käyttöön ensikertalaiskiintiöt korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Kiintiön käyttöönoton jälkeen osa opiskelupaikoista on pitänyt varata sellaisille opiskelijoille, joilla ei vielä ole korkeakoulututkintoa tai jotka eivät ole aiemmin vastaanottaneet opiskelupaikkaa. Kiintiöiden käyttöönoton jälkeen ensikertalaisten osuus on kehittynyt seuraavasti: vuonna 2015 ensikertalaisten osuus valituista oli 70,3 % ja paikan vastaanottaneista 70,5 %. Vuonna 2023 vastaavat luvut olivat 75 % ja 74,6 %. Luvuista voidaan havaita, että ensikertalaisten määrä paikan vastaanottaneissa verrattuna valittuihin ei ole merkittävästi kasvanut uudistuksen myötä. On myös huomattava, että ensikertalaisten osuus hakijoiden kokonaismäärästä on kasvanut uudistuksen jälkeen 71,5 prosentista 74,8 prosenttiin, mikä selittää osittain kehitystä valituissa ja paikan vastaanottaneissa hakijoissa.

Ensikertalaisten aseman parantamista kiintiöin perustellaan sillä, että siten paikat jakautuvat oikeudenmukaisemmin yhä useammalle ja nuorten siirtymä toiselta asteelta korkeasteelle nopeutuu. Ensikertalaisten suosiminen asettaa heikompaan asemaan opiskelijavalinnassa esimerkiksi alanvaihtajat tai kokeneemmat opiskelijat, jotka hyvien opiskelutaitojensa avulla suorittaisivat tutkinnon nopeasti. Siksi hakijoiden asettaminen erilaisiin positioihin opiskelijavalinnassa aiemman koulutustaustan perusteella vaatii kriittistä tarkastelua.

Perusoikeuksien näkökulmasta vallalla on tulkinta, ettei toista opinto-oikeutta tai kokonaista tutkintoa tavoittelevien pää-

syä korkeakoulutuksen piiriin sovi kohtuuttomasti rajoittaa. Paikkojen jakaminen tasaisesti voi tuntua väestötasolla oikeudenmukaiselta, mutta yksilön näkökulmasta se voi johtaa haasteellisiin umpiperiin, joissa vaihtaminen epämieluisalta tai muuten sopimattomalta alalta toiselle osoittautuu mahdottomaksi. Ensikertalaisuuskiintiötä voi myös kritisoida siitä, että se kannustaa ottamaan paikan vastaan vain, jos se on hakijan mieluisimpien hakukohteiden joukossa. Epämieluisampaa paikkaa ei välttämättä uskalleta ottaa vastaan ensikertalaisuusaseman menettämisen pelossa.

Suositukset

- ▶ Ensikertalaisuus uudelleenmääritellään niin, että opiskelupaikan vastaanottamisen sijaan ensikertalaisuuden menettää suoritettuaan alemman korkeakoulututkinnon.
- ▶ Ensikertalaiskiintiön osuutta ei tule nostaa yli 50 prosenttiin paikoista kiintiön ollessa käytössä.
- ▶ Ensikertalaiskiintiön tulee painottua todistusvalintaan kiintiön ollessa käytössä.
- ▶ Ensikertalaiskiintiön pakollisuudesta yliopistoille luovutaan ja pitkällä aikavälillä koko kiintiöstä luovutaan.

en väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtoha
lntakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistu
voimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirt

Yliopistojen sisäinen ja välinen valinta

Korkeakouluopintonsa aloittanut opiskelija voi halutessaan pyrkiä samalle tai läheiselle alalle oman yliopiston sisällä tai yliopistoa vaihtamalla siirtohaun kautta. Siirtohaun perusteista päättävät yliopistot itse, ja siksi käytänteet, valintaperusteet ja sisäänoton määrä vaihtelevat paljon yliopistojen ja alojen välillä. Kaikille aloille ei oteta siirtohaun kautta opiskelijoita. Siirtymä tutkinto-ohjelmasta toiseen voi tapahtua joko Opintopolun kautta tai yliopistossa erikseen sovittua reittiä pitkin. Vaikka siirtohaun ei tapahtuisi Opintopolun kautta, on yliopistoilla yhteinen siirtohaun aika keväisin.

Tyypillisesti valinta perustuu aiempien opintojen vastaavuuteen, opintomenestykseen tai aiempaan opiskeluoikeuteen. Siirtohaussa uuden paikan vastaanottaminen päättää edellisen paikan opiskeluoikeuden. Ala- ja yliopistokohtaisesti vaihtelevien käytänteiden vuoksi siirtohaun ei välttämättä palvele erityisen hyvin opiskelijoita, joilla on tarve vaihtaa kokonaan uudelle alalle aikaisemmin alavalinnan osoittauduttua vääräksi. Tästä kieli muun muassa alanvaihtajien joukon suuruus yhteishaussa opiskelupaikkaa hakevien keskuudessa. Toisin kuin siirtohaussa, yhteishaun kautta alaa vaihtava opiskelija ei luovu aiemmasta opinto-oikeudestaan.

Siirtohaun ilmeisin hyvä puoli on se, että se mahdollistaa jo-korkeakouluun soveltuvuutensa osoittaneille opiskelijoille mahdollisuuden hakea kuormittamatta hakua ja viemättä kaistaa ensikertalaisilta hakijoilta. Se voi myös mahdollistaa

yhteishakua joustavamman tavan vaihtaa alaa ja edesauttaa aiempien opintojen hyväksilukemista osaksi uutta tutkintoa.

Monien tutkinto-ohjelmien kohdalla haasteena on kuitenkin epäselvät vaatimukset, joita tutkinto-ohjelman vaihto edellyttää. Vaatimuksia ei ole välttämättä kirjattu selkeästi minnekään, ja niiden selvittäminen saattaa viedä opiskelijalta kohtuuttoman paljon aikaa. Valintaperusteet ovat usein myös todella jyrkkiä tai vaatimustasoltaan liiallisia. Siirtohakijoille varattu paikkamäärä saattaa myös olla vähäinen tai olematon. Nämä yhdessä kaventavat mahdollisuuksia sisäisiin siirtymiin ja ajavat alanvaihtajat hakemaan yhteishaun kautta. Siirtohakuja kehittämällä entistä joustavimmiksi ja opiskelijoiden tarpeita vastaaviksi voidaan myös päällekkäisten opiskelupaikkojen määrää vähentää tarkoituksenmukaisella tavalla sekä sujuvoittaa opiskelijoiden alanvaihtoa ja näin ollen tutkintojen valmistumista.

Suosituksukset

- ▶ Yliopiston sisäisiä ja yliopistojen välisiä siirtymiä varten kiinitöidään riittävästi aloituspaikkoja soveltuville aloille.
- ▶ Rahoitusohjausta kehitetään siten, että yliopistolle voidaan kompensoida siirtyvästä opiskelijasta aiheutuva kustannus.
- ▶ Yliopistojen sisäiset ja väliset siirtohaut järjestetään Opintopolussa.
- ▶ Siirtohaun valintaperusteista tiedotetaan selkeästi sekä yliopistojen sisäisten että yliopistojen välisten siirtymien osalta.
- ▶ Siirtohakua pohtivalle opiskelijalle on tarjolla tukea ja

ohjausta.

- ▶ Siirtohakuun edellytettäviä opintopistevaatimuksia kohtuullistetaan soveltuvin osin.
- ▶ Soveltuviin ja laaja-alaisiin kandiohjelmiin sisällytetään maisterioptio.
- ▶ Tutkinto-ohjelmakokonaisuudet rakennetaan tutkinto-ohjelman vaihdon mahdollistaviksi.

*Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirt
Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirt
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todis
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirt
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todis
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirt*

Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistus
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirto
Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistusv
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtoho
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistu
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siir
Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistusvalinta
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtohaku
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistusv
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirto
Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistusvalinta
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistusv
Avoimen väylä Valintakoe Todistusvalinta Siirtohaku
Opiskelijavalinnat Todistusvalinta Avoimen väylä
Valintakoe Siirtohaku Opiskelijavalinnat Todistusv

SUOMEN YLIOPPILASKUNTIEN LIITTO
FINLANDS STUDENTKÅRERS FÖRBUND
NATIONAL UNION OF UNIVERSITY STUDENTS IN FINLAND

Lapinrinne 2
00180 HELSINKI
syl@syl.fi

Suomen ylioppilaskuntien liitto on opiskelijajärjestö, joka edustaa noin 140 000 opiskelijaa Suomessa. SYLin jäseniä ovat Suomen kaikkien yliopistojen ylioppilaskunnat. Ylioppilaskunta on julkisoikeudellinen yhteisö, jota säätelee yliopistolaki.